

Treści programowe i zakładane efekty kształcenia
określone w programie wychowania przedszkolnego

Obszar rozwoju dziecka	Aktywność dziecka	3–4-latki, w tym dzieci ze SPE	5-latki, w tym dzieci ze SPE	6-latki, w tym dzieci ze SPE (treści wykraczające ponad podstawę programową podświetlone na szaro)
FIZYCZNY	Społeczna	– określanie swoich cech fizycznych: płeć, wiek, kolor oczu – oglądanie siebie w lustrze – korzystanie z własnych zmysłów: rozpoznawanie smaku, zapachu, słyszanych dźwięków, rozpoznawanie za pomocą wzroku, dotyku – wskazywanie części ciała i ich nazywanie – zdejmowanie ubrań, butów, umieszczanie ich w wyznaczonym miejscu w szatni – zakładanie ubrań, butów – korzystanie z toalety – spożywanie posiłków – prawidłowe posługiwanie się łyżką, widelcem – udział w porządkowaniu sali po skończonej zabawie – składanie ubrań przed leżakowaniem – odkładanie prac na półki indywidualne	– określanie swoich cech fizycznych: wzrost (w odniesieniu do innych), kolor włosów, kolor oczu – rysowanie siebie – dostrzeganie zmian zachodzących we własnym wyglądzie pod wpływem upływającego czasu – zwracanie uwagi na kulturę spożywania posiłków – samodzielne rozbieranie się i ubieranie oraz dbanie o swoją garderobę – pełnienie dyżurów, np. przy nakrywaniu stołu do posiłków – porządkowanie po sobie miejsca zabaw, pracy i spożywania posiłków – uczestniczenie w tworzeniu dekoracji, wzbogacanie kąca przyrody – dbanie o porządek na półkach indywidualnych	– określanie swoich cech fizycznych: wzrost, kolor włosów, oczu, kolor skóry – rysowanie siebie z uwzględnieniem charakterystycznych szczegółów – nazywanie wybranych wewnętrznych organów (np. serce, żołądek) i określanie ich roli w życiu człowieka – posługiwanie się kompletem sztućców podczas spożywania posiłków – spożywanie posiłków – korzystanie z serwetek – wiązanie obuwia – tworzenie okazjonalnych kącików zainteresowań, – wykazywanie inicjatywy w dbałości o salę zajęć
	Językowa	– rozwijanie sprawności całego ciała (w toku wykonywania czynności samoobsługowych, zabaw ruchowych) – nazywanie wybranych części ciała – nabywanie sprawności manualnej (poprzez wykonywanie czynności wymagających zaangażowania mięśni dłoni, np. lepienie prostych kształtów z plasteliny, zgniatanie i zaginanie papieru)	– rozwijanie sprawności całego ciała (w toku wykonywania czynności samoobsługowych, zabaw ruchowych i ćwiczeń gimnastycznych) – nazywanie części ciała – nabywanie świadomości własnego ciała (tzn. poprawnego nazywania części ciała, rozumienia ich funkcji, znajomości stron ciała)	– podpisywanie własnym imieniem rysunków, zaproszeń dla rodziców na uroczystości przedszkolne, upominków dla kolegów itp. – określanie kierunku pisania (rysowania) – od lewej strony linii do prawej i od góry kartki do dołu – rozwijanie koordynacji ruchowej (głównie skoordynowanej)

ROZDZIAŁ 7. TREŚCI PROGRAMOWE I ZAKŁADANE EFEKTY

FIZYCZNY	Językowa	– nabywanie koordynacji ruchowej – nabywanie koordynacji wzrokowo-ruchowej, np. powtarzanie prostych ruchów innej osoby w czasie zabawy	– wykonywanie czynności wymagających zaangażowania mięśni dłoni, np.: lepienie z plasteliny, zgniatanie i zaginanie papieru, wycinanie, wydzieranie – rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej, np. powtarzanie ruchów innej osoby w czasie zabawy – wykonywanie czynności z dużym i małym napięciem mięśniowym w toku zabaw ruchowych i ćwiczeń plastycznych – odwzorowywanie elementów (przerysowanie, rysowanie według wzoru, kalkowanie)	współpracy ruchów ramienia, przedramienia, nadgarstka i palców) – rozwijanie koordynacji ruchowo-słuchowo-wzrokowej – słowne określanie struktury kartki i samodzielne próby eksperymentowania z kartką – gospodarowanie przestrzenią kartki (wykonywanie prac plastycznych na papierze o różnych formatach – z tendencją do przechodzenia do małych, zamkniętych powierzchni) – nabywanie płynności ruchów rąk (np. w toku swobodnych ruchów tanecznych, gimnastycznych ćwiczeń ramion, zadań plastycznych wymagających zamalowania dużych przestrzeni kartki) – nabywanie precyzji wykonywania ruchów dłońmi (np. ubieranie lalek, zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł, dekorowanie kartki) – wykonywanie czynności na czas, rysowanie pod dyktando wierszyków recytowanych w różnym tempie, wykorzystywanie rywalizacji w toku zespołowych zabaw ruchowych
----------	----------	--	---	---

	Artystyczna	– uczestniczenie w zabawach rytmicznych i ruchowych – reagowanie na zmiany tempa i dynamiki utworu o dużym zróżnicowaniu – rytmiczne poruszanie się przy muzyce – uczestniczenie w zabawach konstrukcyjnych – budowanie z naturalnych materiałów (piasek, śnieg) – uczestniczenie w zabawach angażujących kilka zmysłów jednocześnie	– uczestniczenie w zabawach rytmicznych, ruchowych, płasach przy muzyce – obserwowanie różnych zjawisk fizycznych, np. rozpuszczania ciał stałych w cieczy, krystalizacji, topnienia, parowania, tonięcia i pływania ciał, rozszczepiania światła (tęcza), zjawisk akustycznych (echo), magnetycznych – poznawanie wybranych przyborów, narzędzi potrzebnych do obserwowania i badania otoczenia, np. lornetek, lup, mikroskopów – uczestniczenie w zabawach konstrukcyjno-technicznych, wykorzystujących doświadczenia zbierane podczas poznawania środowiska technicznego, np. składanie zabawek z oddzielonych części, budowanie różnych konstrukcji z klocków, przeżywanie radości z pozytywnych efektów swoich działań – budowanie z naturalnych materiałów (piasek, śnieg); konstruowanie z tworzywa przyrodniczego, korka, drutu, papieru, wełny	– improwizowanie ruchowe do dowolnej muzyki – wspólne przeprowadzanie eksperymentów, wyciąganie wniosków – samodzielne używanie wybranych narzędzi, przyborów, wybieranie materiałów, organizowanie sobie stanowiska pracy i porządkowanie go po zakończonej pracy
--	-------------	---	---	--

	Ruchowa i zdrowotna	– nazywanie wybranych części ciała – dostrzeganie podstawowych różnic między dziewczynkami i chłopcami oraz kobietami i mężczyznami – rozwijanie orientacji w schemacie własnego ciała – uczestniczenie w zabawach ruchowych: kształtujących postawę, orientacyjno-porządkowych, bieżnych, z elementami czworakowania, z elementami skoku, podskoku, z elementami toczenia, z elementami rzutu, chwytu, równoważnych, organizowanych metodą opowieści ruchowych, ze śpiewem – ubieranie się odpowiednio do warunków atmosferycznych występujących w danej porze roku – przebywanie na świeżym powietrzu – uczestniczenie w spacerach, zabawach – dbanie o higienę poprzez: codzienne mycie całego ciała, mycie zębów po posiłkach, samodzielne korzystanie z toalety, mycie rąk, zwłaszcza po pobycie w toalecie i zabawie na świeżym powietrzu, utrzymywanie czystości odzieży, obuwia, samodzielne ubieranie się i rozbieranie, dbanie o rzeczy osobiste, codzienne zmienianie bielizny, nieużywanie cudzych grzebieni, szczotek, ręczników, zachowywanie porządku w miejscu zabawy, – systematyczne kontrolowanie stanu uzębienia	– nazywanie części ciała – wskazywanie, po której stronie ciała znajduje się serce – dostrzeganie zmian w swoim rozwoju fizycznym na przestrzeni kilku lat (wzrost, zmiany proporcji w budowie ciała) na podstawie zdjęć – dostrzeganie różnic w wyglądzie między dziewczynkami i chłopcami oraz kobietami i mężczyznami – utrwalanie orientacji w schemacie własnego ciała i ciała drugiej osoby (np. w kontekście kształtowania prawidłowej postawy) – uczestniczenie w zabawach ruchowych: kształtujących postawę, orientacyjno-porządkowych, bieżnych, z elementami czworakowania, z elementami skoku, podskoku, z elementami toczenia, z elementami rzutu, chwytu, równoważnych, organizowanych metodą opowieści ruchowych, ze śpiewem – uczestniczenie w zabawach organizowanych w terenie (w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku) w różnych porach roku (na śniegu, w wodzie) – uczestniczenie w ćwiczeniach gimnastycznych – wykorzystywanie w zabawach i ćwiczeniach niekonwencjonalnych	– nazywanie wybranych organów wewnętrznych, np.: serce, płuca, żołądek, mózg, określanie ich funkcji – uświadomienie problemu osób niepełnosprawnych fizycznie, np. utrudnionego sposobu poruszania się – dostrzeganie różnic w funkcjonowaniu dzieci, dorosłych i starszych osób – zacieśnianie kontaktów interpersonalnych z grupą poprzez wspólne organizowanie zabaw ruchowych – uczestniczenie w zabawach i grach ruchowych przekraczających możliwości dzieci w wieku przedszkolnym – uczestniczenie w zabawach z elementami rywalizacji – dbanie o narządy zmysłów poprzez: dobre oświetlenie miejsc zabaw, pracy, unikanie hałasu, tego, by samemu też nie być jego źródłem, wietrzenie pomieszczeń – rozumienie znaczenia higieny osobistej – rozmawianie na temat szczepień ochronnych, wskazywanie ich wartości zdrowotnych – nazywanie znanych chorób, określanie ich symptomów, podawanie sposobów leczenia – dostrzeganie w swoim otoczeniu osób chorych i cierpiących, rozumienie ich potrzeb
--	------------------------------------	---	--	--

FIZYCZNY	Ruchowa i zdrowotna	– sygnalizowanie nauczycielowi złego samopoczucia – wyrabianie nawyków zdrowotnych przy każdej nadarzającej się sytuacji (np. mycie rąk po skorzystaniu z toalety, składanie w jedno miejsce ubrań podczas przygotowań do leżakowania, korzystanie z chusteczek higienicznych w razie potrzeby) – spożywanie zdrowej żywności: warzyw, owoców, mięsa, nabiału (ograniczenie spożycia słodczy, chipsów), picie wody, kompotów, soków, (ograniczenie napojów gazowanych) – poznawanie zasad właściwego zachowania się w czasie korzystania ze środków transportu – niehałasowanie przy osobach chorych, starszych – poznawanie sytuacji zagrażających bezpieczeństwu: a. oddalanie się od rodziców (opiekunów) w miejscach publicznych, b. rozmawianie z obcymi ludźmi, odchodzenia z nimi, c. zbliżanie się do nieznanych zwierząt, zwłaszcza psów, d. nieostrożne korzystanie z urządzeń znajdujących się w ogrodzie przedszkolnym. – naśladowanie ruchów wykonywanych przez nauczyciela, odtwarzanie ruchem całego ciała sposobów poruszania się zwierząt	– przyborów, np. plastikowych butelek, gumy pasmanteryjnej, gazet, sznurków, pudełek – przeplatanie aktywności ruchowej odpoczynkiem – ubieranie się odpowiednio do warunków atmosferycznych występujących w danej porze roku (zapobieganie przegrzaniu i zmarznięciu) – przebywanie na świeżym powietrzu; uczestniczenie w spacerach, zabawach i ćwiczeniach ruchowych – dbanie o higienę poprzez codzienne mycie całego ciała, mycie zębów po posiłkach, samodzielne korzystanie z toalety, mycie rąk, zwłaszcza po pobycie w toalecie i po zabawie na świeżym powietrzu, utrzymywanie w czystości odzieży, obuwia; zwracanie uwagi na estetyczny wygląd, samodzielne ubieranie się i rozbieranie, dbanie o rzeczy osobiste, codzienne zmienianie bielizny, nieużywanie cudzych grzebieni, szczotek, ręczników, zachowywanie porządku w miejscu zabawy, pracy, nauki – dostrzeganie roli lekarza w dbaniu o zdrowie ludzi – systematyczne kontrolowanie uzębienia, przezwyciężanie obaw przed wizytą u stomatologa	– poznawanie skutków niezapobiegania chorobom – przejawianie aktywności w zakresie propagowania zdrowego stylu życia – wymienianie i określanie elementów składających się na zdrowy tryb życia – odpowiednie dobieranie miejsc zabaw przy stoliku, biurku (miejsce dobrze oświetlone, krzesło dopasowane do wzrostu dziecka) – wymienianie zdrowych produktów oraz produktów szkodzących zdrowiu – bezpieczne posługiwanie się przyborami, np. igłą, nożyczkami, młotkiem – zdobywanie wiedzy na temat instytucji dbających o bezpieczeństwo ludzi, np. komendy policji, pogotowia ratunkowego – przewidywanie skutków wynikających z niebezpiecznych zabaw i zachowań – sygnalizowanie potrzeby pomocy w sytuacjach zagrożenia, zwracanie się do osób, które mogą tej pomocy udzielić
----------	---------------------------	--	--	---

FIZYCZNY	Ruchowa i zdrowotna		– rozumienie konieczności przyjmowania leków w czasie choroby – sygnalizowanie nauczycielowi złego samopoczucia – wyrabianie nawyków zdrowotnych, np. samodzielnego ubierania się, poprawnego korzystania z toalety, właściwego zachowania się przy stole, przestrzegania zasad bezpieczeństwa w toku zabaw ruchowych i innych – aktywne uczestniczenie w zabawach na świeżym powietrzu – rozumienie konieczności spożywania owoców i warzyw – przeplatanie aktywności ruchowej z odpoczynkiem – uświadomienie konieczności dbania o własne zdrowie – przebywanie w dobrze wentylowanych, oświetlonych i odpowiednio ocieplonych pomieszczeniach – spożywanie posiłków w czystych naczyniach, przy estetycznie nakrytym stole – spożywanie zdrowej żywności: warzyw, owoców, mięsa, nabiału (ograniczanie spożycia słodczy, chipsów), picie wody, kompotów, soków (ograniczenie napojów gazowanych)	
----------	---------------------------	--	--	--

FIZYCZNY	Ruchowa i zdrowotna		– przewyżnianie niechęci do nieznanych potraw – przestrzeganie zasad właściwego zachowania podczas spożywania posiłków – właściwe zachowywanie się w czasie korzystania ze środków transportu – poznawanie zasad ruchu drogowego dotyczących prawidłowego i bezpiecznego poruszania się po ulicach i drogach – odpowiednie zachowywanie się podczas burzy, huraganu – rozumienie konieczności zachowywania ciszy w miejscach publicznych – niehałasowanie przy osobach chorych, starszych – bezpieczne posługiwanie się nożyczkami – wybieranie bezpiecznego miejsca do zabaw – poznawanie roli policjanta – poznawanie sytuacji zagrażających bezpieczeństwu: a. oddalanie się od rodziców (opiekunów) w miejscach publicznych, b. bawienie się w miejscach niedozwolonych, np. przy ruchliwej ulicy, na zamrzniętym stawie, c. zabawy różnymi źródłami ognia, które mogą być przyczyną pożaru,	
----------	---------------------------	--	---	--

FIZYCZNY	Ruchowa i zdrowotna		d. wpuszczania do mieszkania, pod nieobecność rodziców, obcych ludzi, e. rozmawianie z obcymi ludźmi (podawanie danych osobowych oraz przekazywanie informacji na temat rodziny), odchodzenie z nimi, f. jedzenie nieznanych roślin, brudnych owoców, g. bawienie się lekarstwami, środkami chemicznymi, h. samowolne korzystanie z urządzeń elektrycznych, i. zbliżanie się do nieznanych zwierząt, zwłaszcza psów – bezpieczne korzystanie ze sprzętu sportowego, urządzeń znajdujących się na placu zabaw – informowanie nauczyciela o wszystkich sytuacjach budzących wątpliwości i obawy – naśladowanie ruchów wykonywanych przez nauczyciela, odtwarzanie ruchem całego ciała lub samych rąk sposobów poruszania się zwierząt itp.	
----------	---------------------------	--	--	--

Zakładane efekty w obszarze rozwoju fizycznego

- a) **W ramach aktywności społecznej** (numery kompetencji: **1, 5**):
- Przejawia samodzielność w czynnościach samoobsługowych i organizowaniu swobodnej działalności – stosownie do swoich możliwości rozwojowych.
 - Określa odrębność innych względem siebie (cechy fizyczne).
- b) **W ramach aktywności językowej** (numery kompetencji: **1, 5**):
- Jest zainteresowane pisanem.
 - Dysponuje sprawnościami niezbędnymi do nauki pisanania.
- c) **W ramach aktywności artystycznej** (numery kompetencji: **3, 5, 8**):
- Uczestniczy w zabawach muzyczno-ruchowych.
 - Chętnie podejmuje działalność plastyczno-konstrukcyjną, w której przejawia swoje upodobania.
 - Podejmuje działania niestandardowe dla osiągnięcia zamierzonych celów w działalności plastyczno-konstrukcyjnej.
 - Chętnie uczestniczy w zabawach konstrukcyjno-technicznych.
- d) **W ramach aktywności ruchowej i zdrowotnej** (numery kompetencji: **1, 3, 5, 6**):
- Chętnie uczestniczy w zabawach, grach i zajęciach ruchowych.
 - Zna nazwy części ciała (także niektórych organów wewnętrznych), wskazuje je.
 - Wymienia różnice w wyglądzie człowieka, zmieniającym się wraz z wiekiem.
 - Rozumie potrzebę ruchu dla prawidłowego funkcjonowania organizmu.
 - Przestrzega zasad obowiązujących w zabawach i grach ruchowych.
 - Jest sprawne ruchowo.
 - Przejawia twórczą inicjatywę w zabawach ruchowych.
 - Rozumie zasady sportowej rywalizacji.
 - Sygnalizuje potrzebę odpoczynku, kiedy jest zmęczone.
 - Zna zasady dbałości o zdrowie, przestrzega ich.
 - Rozumie potrzebę dbałości o bezpieczne, sprzyjające zdrowiu otoczenie.
 - Zna zasady bezpieczeństwa, przestrzega ich.
 - Wie, co może zagrażać zdrowiu i życiu człowieka.
 - Określa swoje samopoczucie.
 - Jest wrażliwe na problemy osób niepełnosprawnych fizycznie, chorych i cierpiących.
 - Wymienia i określa elementy zdrowego trybu życia.

Obszar rozwoju dziecka	Aktywność dziecka	3–4-latki, w tym dzieci ze SPE	5-latki, w tym dzieci ze SPE	6-latki, w tym dzieci ze SPE (treści wykraczające ponad podstawę programową podświetlone na szaro)
EMOCJONALNY	Spoleczna	- wskazywanie odpowiednich obrazków przedstawiających różne stany emocjonalne na kostce pantomimicznej - próby nazywania swoich emocji (np.: radość, smutek, złość, strach) - próby określania przyczyn swoich stanów emocjonalnych - nieprzeszkadzanie innym dzieciom w zabawie - podejmowanie prób wspólnych zabaw - wzajemne okazywanie sobie uczuć przez członków rodziny - dzielenie się swoimi przeżyciami - dzielenie się zabawkami z innymi dziećmi - zauważanie, że inni posiadają zdolność odczuwania - poznanie własnych możliwości przy wykonywaniu różnych czynności - rozumienie sposobów przystosowania zwierząt i roślin do środowiska, w których występują - rozumienie znaczenia estetycznego urządzenia wnętrza, w których się przebywa	- wyrażanie i nazywanie różnych emocji podczas zabaw - określanie sytuacji wywołujących różne emocje, np.: radość, złość, smutek, strach - radzenie sobie z emocjami poprzez udział w zabawach, rozmowach, słuchaniu wybranych utworów literackich, - szanowanie domowników, ich przyzwyczajęń, nieprzeszkadzanie im w wypoczynku, pracy - dostrzeganie potrzeb innych, szanowanie ich - zapraszanie innych dzieci do wspólnej zabawy - cieszenie się z sukcesów drugiej osoby - szanowanie wytworów pracy innych oraz ich własności - dostrzeganie i akceptowanie potrzeb ludzi o szczególnych, wyjątkowych zdolnościach - dzielenie się wrażeniami, spostrzeżeniami z obserwacji danego zdarzenia, danej sytuacji - zwracanie się o pomoc w trudnych sytuacjach - dostrzeganie, że rośliny i zwierzęta mają swoje potrzeby; dbanie o nie (np. dokarmianie ptaków zimą)	- stosowanie technik i metod pozwalających przezwyciężać negatywne emocje powstałe w wyniku przeżytych porażek i sytuacji stresowych, np. technik relaksacyjnych, muzykoterapii - godzenie się z porażką i radość z sukcesów kolegów/koleżanek - podawanie przeciwieństw do określonych stanów emocjonalnych - graficzne przedstawienie za pomocą odpowiednio dobranych środków wyrazu (np. kreski, koloru) różnych stanów emocjonalnych - pomaganie młodszemu, nieśmiały, niepełnosprawnemu, akceptowanie ich inności - wzajemne okazywanie sobie uczuć, mówienie o nich – tworzenie wzajemnych relacji, opartych na szacunku, akceptacji i miłości - szanowanie potrzeb innych, bycie empatycznym - szanowanie odmowy uczestnictwa w niechcianych sytuacjach - otaczanie troską roślin i zwierząt - czerpanie radości i satysfakcji z przebywania na łonie natury - czynny udział w dekorowaniu sali - podejmowanie prób samodzielnego rozwiązania problemu

Zakładane efekty w obszarze rozwoju emocjonalnego

a) W ramach aktywności społecznej (numery kompetencji: 1, 3, 5, 6, 7, 8):

- Nazywa swoje emocje.
- Umiejętnie pokonuje trudności, radzi sobie z porażkami i ze stresem.
- Dostrzega korzyści emocjonalne płynące z kontaktu ze środowiskiem przyrodniczym.

Obszar rozwoju dziecka	Aktywność dziecka	3–4-latki, w tym dzieci ze SPE	5-latki, w tym dzieci ze SPE	6-latki, w tym dzieci ze SPE (treści wykraczające ponad podstawę programową podświetlone na szaro)
SPOŁECZNY	Społeczna	– podawanie swojego imienia i nazwiska – określanie swoich cech fizycznych: płeć, wiek, kolor oczu – określanie swoich ulubionych zabaw, zajęć – współdecydowanie o ubiorze, wyborze zabawek, zabaw – doświadczanie na konkretnych przykładach (sytuacje dnia codziennego, zachowania bohaterów literackich) wybranych wartości moralnych, np. dobra, odwagi – podawanie informacji, jak ma na imię mama, jak tata – nazywanie członków bliższej i dalszej rodziny, np.: <i>mama, tata, brat, siostra, ciocia, babcia, dziadek, wujek</i> – pełnienie ról społecznych (członkowie rodziny), np. w toku zabaw tematycznych – dzielenie się informacjami na temat ważnych wydarzeń z życia rodziny – wzajemne okazywanie sobie uczuć przez członków rodziny – poznawanie imion i nazwisk dzieci z grupy – przestrzeganie ustalonych umów i zasad regulujących współżycie w grupie – nieprzeszkadzanie innym dzieciom w zabawie – podejmowanie prób wspólnych zabaw – stosowanie form grzecznościowych względem siebie, a także osób dorosłych	– podawanie adresu swojego zamieszkania – określanie swoich cech fizycznych: wzrost (w odniesieniu do innych), kolor włosów, kolor oczu – dostrzeganie swojej niepowtarzalności, a także niepowtarzalności innych, szanowanie jej – prezentowanie własnych wyrobów, dokonanie samooceny ich wykonania – współdecydowanie o sposobie wykonywania danej czynności – uczestniczenie w sytuacjach stwarzających możliwość wyboru, przewidywanie skutków zachowań, zwracanie uwagi na konsekwencje wynikające z danego wyboru – szukanie kompromisu w spornych sprawach – dążenie do zrozumienia i przeżywania wartości moralnych, takich jak: dobro, szacunek, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga, sprawiedliwość, szczęście, piękno – opisywanie wyglądu rodziców, dostrzeganie ich charakterystycznych cech (wygląd, charakter) – określanie czynności domowych wykonywanych przez poszczególnych członków rodziny	– określanie swoich ulubionych potraw, form wypoczynku – wskazywanie lokalizacji miejsca swojego zamieszkania na mapie Polski – określanie swoich cech fizycznych: koloru oczu, koloru skóry – określanie swoich zainteresowań – wykazywanie się inicjatywą w sytuacjach nowych, nieznanych – samodzielne wykonywanie różnych czynności rozwijających poczucie odpowiedzialności za powierzone zadanie – wykorzystanie sytuacji dnia codziennego do nabywania umiejętności samooceny – werbalne określanie swoich możliwości (np.: to już potrafię – tego jeszcze muszę się nauczyć; to sprawia mi przyjemność – tego nie lubię) – wskazywanie przeciwieństw poznanych wartości, np.: zło, nieuczciwość, kłamstwo; zwracanie uwagi na ich nieakceptowanie społeczne – ocenianie zachowań innych (kolegów, bohaterów literackich, filmowych) – podawanie powiązań między członkami rodziny, np.: <i>babcia to mama mamy lub mama taty</i> – wyjaśnianie wieloznaczności słowa <i>dom</i>

SPOŁECZNY	Społeczna	w każdej sytuacji (w domu, w przedszkolu, na ulicy) – uczestniczenie we wspólnych zabawach – mówienie o swoich potrzebach – odpowiadanie na pytania – dzielenie się swoimi przeżyciami – określanie miejsca zamieszkania (miasto, wieś)	– dzielenie się wiadomościami na temat życia w rodzinie, np. o sposobach wspólnego spędzania czasu, pojawienie się nowego dziecka – kultywowanie tradycji, zwyczajów rodzinnych, np. związanych ze świętami Bożego Narodzenia, Wielkanocy – szanowanie domowników, ich przyzwyczajęń, nieprzeszkadzanie im w pracy, wypoczynku, – przestrzeganie wspólnie ustalonych umów i zasad regulujących współżycie w grupie – dostrzeganie potrzeb innych, szanowanie ich – cieszenie się z sukcesów drugiej osoby – pomaganie kolegom w sytuacjach wywołujących smutek – szanowanie wytworów pracy innych oraz ich własności – współdziałanie podczas zabaw, gier, tańców integracyjnych – unikanie zachowań agresywnych, powstrzymywanie ich, dążenie do kompromisu – uczestniczenie we wspólnych zabawach, np.: ruchowych, prowadzonych metodą Rudolfa Labana, Weroniki Sherborne, wspólne wykonywanie prac plastycznych,	– próby tworzenia drzewa genealogicznego (trzypokoleniowego) swojej rodziny – wzajemne okazywanie sobie uczuć, mówienie o nich – tworzenie wzajemnych relacji, opartych na szacunku, akceptacji i miłości – szanowanie odmowy uczestnictwa w niechcianych sytuacjach – poznawanie historii rodziny, jej rodowodu – czynne uczestniczenie w ustalaniu reguł i zasad współżycia w grupie – pomaganie młodszemu, nieśmiały, niepełnosprawnym, akceptowanie ich inności – przygotowywanie uroczystości z okazji urodzin dzieci z grupy, pamiętanie o nieobecnych, np. z powodu choroby – inicjowanie zabaw sprzyjających integracji grupy – unikanie chwalenia się zamożnością (wskazywanie na skromność jako pożądaną cechę charakteru) – unikanie wzajemnego wyszydzania i szykanowania – wspólne rozwiązywanie powstałych problemów, nawet w sposób niekonwencjonalny
-----------	-----------	--	---	--

SPOŁECZNY	Społeczna		– układanie gier matematycznych, organizowanie zabaw twórczych, np. tworzenie scenek z wykorzystaniem pantomimy, dramy – wspólne planowanie i przygotowywanie uroczystości na terenie przedszkola i poza nim – dzielenie się wrażeniami, spostrzeżeniami z obserwacji danego zdarzenia, danej sytuacji – odpowiadanie na zadane pytania, formułowanie własnych pytań – nazywanie swojej miejscowości, poznawanie jej historii, ważniejszych instytucji, zabytków – poznanie zasad organizacji życia społecznego w swojej miejscowości, swoim regionie – stosowanie zwrotów: <i>Jestem Polakiem. Mieszkam w Polsce. Mówię po polsku</i> – poznawanie poprzez literaturę pochodzenia nazwy stolicy Polski – Warszawy, jej herbu i ważniejszych miejsc – oglądanie zdjęć, ilustracji, słuchanie wierszy, opowiadań; odwoływanie się do własnych obserwacji w celu zwracania uwagi na piękno naszego kraju	– ocenianie własnego zachowania, działania względem innych, a także zachowania innych względem nas – współuczestniczenie w tworzeniu grup dzieci o określonych zainteresowaniach – pełnienie w każdej sytuacji roli słuchacza i mówiącego – prowadzenie dialogów z zachowaniem przyjętych zasad – podawanie adresu zamieszkania, adresu przedszkola – poznanie zapisu nazwy swojej miejscowości – nazywanie największych rzek – Wisły i Odry, morza – Bałtyku, gór – Tatr – oraz większych miast Polski – poznawanie ważniejszych wydarzeń z życia Polski, np. wejście Polski do Unii Europejskiej – interesowanie się aktualnymi wydarzeniami w naszym kraju – poznawanie imion i nazwisk znanych Polaków, np. Fryderyka Chopina, Mikołaja Kopernika oraz ważniejszych pomników polskiej historii, np. Zamku Królewskiego w Warszawie
-----------	-----------	--	--	---

Zakładane efekty w obszarze rozwoju społecznego

a) W ramach aktywności społecznej (numery kompetencji: 1, 3, 5, 6, 7):

- Podaje swoje dane osobowe.
- Swobodnie wypowiada się na temat swojej rodziny.
- Zna zakres swoich obowiązków w domu rodzinnym.
- Wykazuje inicjatywę w działaniu.
- Uzasadnia swoje postępowanie.
- Określa wartości na zasadzie przeciwieństw np. dobro – zło, piękno – brzydota, próbuje uzasadnić swoje odczucia.
- Zna zasady ustalone w przedszkolu, stara się ich przestrzegać.
- Swobodnie porozumiewa się z dorosłymi osobami i rówieśnikami.
- Jest zdolne do kompromisów.
- Akceptuje potrzeby dzieci o zróżnicowanych potrzebach fizycznych i intelektualnych.
- Chętnie podejmuje działania zbiorowe, czuje się współodpowiedzialne za uzyskany wynik.
- Pełni swoją rolę, jako dziecko, w życiu społecznym.

Obszar rozwoju dziecka	Aktywność dziecka	3–4-latki, w tym dzieci ze SPE	5-latki, w tym dzieci ze SPE	6-latki, w tym dzieci ze SPE (treści wykraczające ponad podstawę programową podświetlone na szaro)
POZNAWCZY	Społeczna	– uczestniczenie w zabawach dzieci innych narodów – słuchanie opowiadań o życiu ludzi różnych narodowości – oglądanie książeczek ilustrujących życie dzieci innych narodów lub wspólnot etnicznych – nawiązanie niewerbalnych i werbalnych kontaktów z osobami różnych narodów – określanie tego, co dziecko lubi robić – wymienianie i nazywanie wybranych zawodów – słuchanie legend, opowiadań o Polsce lub związanych ze swoją miejscowością – odgrywanie różnych ról zawodowych w zabawie – poznawanie czynności, jakie wykonują osoby z najbliższego otoczenia, nazywanie narzędzi pracy, zwrócenie uwagi na ubiór tych osób – spacerowanie w pobliżu przedszkola – słuchanie nagrań zespołów ludowych ze swojego regionu – nazywanie ludzi różnych ras	– poznawanie kultury innych narodów poprzez korzystanie z książek, filmów, internetu – poznawanie świątecznych obrzędów, zwyczajów, tradycji ludzi różnych narodowości – poznawanie życia ludzi różnych narodowości poprzez słuchanie baśni i legend – poznawanie strojów ludowych – poznawanie wytworów artystów wybranych wspólnot narodowych lub etnicznych – używanie nazwy danej wspólnoty narodowej lub etnicznej – rozpoznawanie godła danej wspólnoty narodowej lub etnicznej – podawanie przykładów różnych zainteresowań – określanie tego, co dziecko robi dobrze – podawanie nazw zawodów wykonywanych przez osoby w jego najbliższym otoczeniu i nazw tych zawodów, które wzbudziły jego zainteresowanie – identyfikowanie i opisywanie czynności zawodowych wykonywanych przez te osoby	– przyswajanie nazw określających przynależność ludzi do wspólnoty narodowej lub etnicznej – porównywanie wybranych tradycji różnych narodowości – uczestniczenie w wybranych formach aktywności z elementami kultury różnych narodów, np. śpiew, taniec, przygotowywanie potraw – akceptowanie odrębności ludzi różnych narodów – wyjaśnianie sytuacji konfliktowych na tle różnic kulturowych – podejmowanie działania i opisywanie, co z nich wyniknęło dla niego i dla innych – wskazywanie zawodów zaangażowanych w powstawanie produktów codziennego użytku – nazywanie zawodów związanych ze zdarzeniami, w których uczestniczy dziecko, takich jak wyjście na zakupy, koncert, pocztę – podejmowanie prób posługiwania się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny – nazywanie etapów edukacji – nazywanie czynności, których lubi się uczyć

POZNAWCZY	Społeczna		– podejmowanie prób posługiwania się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem – opowiadanie o sobie w grupie rówieśniczej – opowiadanie o tym, kim chciałoby zostać – poznawanie legend, opowieści związanych ze swoją miejscowością i swoim regionem – tworzenie planu okolicy przedszkola – organizowanie kącika regionalnego, wzbogacanie go o eksponaty przyniesione z domu – słuchanie nagrań zespołów ludowych ze swojego regionu, poznanie przyśpiewek, obrzędów, tańców, gwary – spotkania z twórcami ludowymi, np. garncarzem – zwracanie uwagi na ukształtowanie terenu, występującą roślinność, ważniejsze zakłady przemysłowe, miejsca pamięci narodowej – poznanie zasad organizacji życia społecznego w swojej miejscowości, swoim regionie – odwiedzanie punktów usługowych, poznawanie pracy zatrudnionych w nich osób – nazywanie zawodów związanych z budownictwem	– planowanie działania grupy rówieśniczej przez wskazywanie pojedynczych czynności i zadań niezbędnych do realizacji celu – podejmowanie prób decydowania w ważnych sprawach, indywidualnie i w ramach działań grupy rówieśniczej – wskazywanie lokalizacji swojej miejscowości na mapie Polski – tworzenie planu osiedla, swojej miejscowości – organizowanie kącika regionalnego, wzbogacanie go o eksponaty przyniesione z domu lub wykonane samodzielnie – układanie reklam, wykonanie albumów o swojej miejscowości, swoim regionie – poznawanie na podstawie swojej miejscowości sposobów budowania dawniej i obecnie – zwracanie uwagi na materiały, jakie wykorzystywano w budownictwie dawniej, a jakie wykorzystuje się obecnie – poznawanie zawodów niedostępnych w bezpośredniej obserwacji – wskazywanie Polski na mapie Europy, nazywanie jej sąsiadów – nazywanie najważniejszych rzek – Wisły i Odry, morza – Bałtyku, gór – Tatr oraz większych miast Polski
-----------	-----------	--	--	---

POZNAWCZY	Społeczna		– zwracanie uwagi na architekturę zieleni i wnętrz zwiedzanych obiektów znajdujących się w ich miejscowości – stosowanie zwrotów: <i>jestem Polakiem, mieszkam w Polsce, mówię po polsku</i> – poznawanie legend, opowiadań, wierszy dotyczących historii państwa polskiego, np. jego powstania – poznawanie ważniejszych regionów Polski, znajdujących się tam bogactw naturalnych – podawanie nazwy naszego kraju, symboli narodowych: flagi, godła, hymnu – poznawanie poprzez literaturę pochodzenia nazwy stolicy Polski – Warszawy, jej herbu i ważniejszych miejsc – oglądanie zdjęć, ilustracji, słuchanie wierszy, opowiadań – odwoływanie się do własnych obserwacji w celu zwrócenia uwagi na piękno naszego kraju – Wyjaśnienie znaczenia zdań: <i>Jesteśmy Polakami. Jesteśmy Europejczykami.</i> – poznawanie nazw wybranych państw należących do Unii Europejskiej – nazywanie ludzi różnych ras, określanie ich zamieszkania, warunków klimatycznych, w jakich żyją – poznawanie zwyczajów ludzi różnych ras (ubiór, mieszkanie)	– poznawanie ważniejszych wydarzeń z życia Polski, – interesowanie się aktualnymi wydarzeniami w naszym kraju – poznawanie imion i nazwisk znanych Polaków, np. Fryderyka Chopina, Mikołaja Kopernika, oraz ważniejszych pomników polskiej historii np. Zamku Królewskiego w Warszawie – wyjaśnienie, jakie znaczenie dla Polski ma przynależność do Unii Europejskiej – wskazywanie na mapie Europy wybranych państw należących do Unii Europejskiej – poznawanie charakterystycznych zwyczajów, tradycji, baśni wybranych państw należących do Unii Europejskiej – poznawanie modelu kuli ziemskiej – globusa: • wskazywanie kontynentów, oceanów, mórz • zabawy z globusem, np. podróżujemy palcem po świecie • poznawanie nazw wybranych planet Układu Słonecznego, np. Marsa, słuchanie ciekawostek na ich temat – poznawanie ciekawostek na temat Ziemi i wszechświata – dzielenie się wiadomościami na temat kosmosu: lotów kosmicznych, planet, gwiazdozbiorów
-----------	-----------	--	--	---

POZNAWCZY	Spoleczna		– zwracanie uwagi na zabawy dzieci z różnych regionów świata – poznawanie modelu kuli ziemskiej – globusa: • gromadzenie literatury, zdjęć, albumów związanych z kosmosem • poznawaniem zawodów związanych z kosmosem: kosmonauty, astronoma • poznawanie ciekawostek, opowiadań, legend na temat satelity Ziemi – Księżycy – zaznajamianie z zasadami ruchu drogowego, z wykorzystaniem zabaw tematycznych, literatury, wycieczek	
	Językowa	– słuchanie dźwięków dochodzących z otoczenia – rozpoznawanie sztucznie otrzymywanych dźwięków, np. poprzez pocieranie, gniecenie różnych rodzajów papieru lub stukanie przedmiotami – słuchanie różnych odgłosów przyrody, rozpoznawanie ich – różnicowanie głosów zwierząt, pojazdów, naśladowanie ich – uważne słuchanie rozmówcy – maszerowanie w rytmie muzyki lub w rytmie wystukiwanym na bębnie	– rozpoznawanie sztucznie otrzymywanych dźwięków, np.: przelewanie płynów, przesypywanie lub rozsypywanie różnych materiałów – słuchanie znanych osób, rozpoznawanie ich po głosach – uczestniczenie w zabawach polegających na odtwarzaniu usłyszanych dźwięków, np. w zabawie w echo melodyczne, wokalne – rozpoznawanie instrumentów muzycznych perkusyjnych i innych, np. gitary, pianina, po ich dźwiękach	– sprawne posługiwanie się mową w różnych sytuacjach – układanie historyjek obrazkowych, opowiadanie ich, dopowiadanie ich zakończeń – samodzielne układanie opowiadań – mówienie z właściwą dla sytuacji intonacją – używanie spójników w celu uzyskania dłuższych wypowiedzi – prawidłowe stosowanie przyimków – posługiwanie się poprawną mową – poprawne wypowiadanie się w czasach przyszłym i przeszłym

POZNAWCZY	Językowa	– wyrażanie swoich myśli, potrzeb, przeżyć w rozmowach z dorosłymi w codziennych sytuacjach – swobodne rozmowy na tematy bliskie dzieciom w kontaktach indywidualnych – wypowiadanie się na temat obrazka, ilustracji, wysłuchanego tekstu – naśladowanie zdań poprawnie formułowanych przez dorosłych – powtarzanie krótkich rymowanek – wypowiadanie się prostymi zdaniami – nabywanie nawyku dbania o książki, szanowania ich – słuchanie wierszy, opowiadań, odpowiadanie na pytania dotyczące utworu literackiego – recytowanie, indywidualnie i zespołowo, krótkich wierszy – obserwowanie otoczenia, wymienianie jego elementów – wyszukiwanie takich samych przedmiotów, obrazków – sylabizowanie w toku zabaw, np. naśladowanie mowy robota, lalki – rytmiczne powtarzanie tekstów rymowanek, krótkich wierszy – obserwowanie dorosłego czytającego książki, czasopisma – naśladowanie czytających dorosłych, np. zabawa w czytanie – obserwowanie napisów znajdujących się w otoczeniu, np.: w witrynach sklepowych, na opakowaniach produktów	– aktywne słuchanie rozmówcy – wykłaskiwanie rytmicznych fragmentów piosenek – rozpoznawanie piosenki po melodii nuconej przez nauczyciela lub chętne dziecko – wyrażanie swoich myśli, potrzeb, przeżyć w rozmowach z rówieśnikami w codziennych sytuacjach – swobodne rozmowy na tematy bliskie dzieciom w kontaktach grupowych – przekazywanie swoich odczuć, intencji w sposób werbalny i niewerbalny – wspólne układanie opowiadania – podawanie zakończeń znanych bajek, opowiadań – stosowanie w wypowiedziach właściwych form fleksyjnych wszystkich odmiennych części mowy: czasownika, rzeczownika, zaimka, przymiotnika, liczebnika – wypowiadanie się złożonymi zdaniami, stosowanie kilkuzdaniowej wypowiedzi – odpowiadanie na pytania, poprawne formułowanie pytań – systematyczne wzbogacanie kącika książek o nowe pozycje z zakresu literatury dziecięcej – poznawanie nazwisk wybranych autorów książek dla dzieci, np.: D. Wawilów, D. Gellner, W. Chotomska, J. Tuwim, J. Brzechwa	– stosowanie słów przeciwstawnych, zdrobnień, zgrubień – formułowanie dłuższych wypowiedzi na ważne tematy, samodzielne werbalizowanie własnych potrzeb i decyzji – formułowanie dłuższych wypowiedzi na dowolny temat – próby samodzielnego czytania – tworzenie książek dotyczących znanych bajek lub wymyślonych przez dzieci, składających się z obrazków lub tekstu ułożonego przez nie, a zapisanego przez nauczyciela – poznawanie zapisu swojego imienia i zapisu imion kolegów i koleżanek z grupy, rozpoznawanie ich, układanie liter według wzoru – układanie swojego imienia z liter bez podanego wzoru – wykonywanie ćwiczeń różnicujących głoski opozycyjne, np.: t – d, r – l, p – b – wyodrębnianie zdań w wypowiedziach, liczenie ich, układanie wypowiedzi, np. na temat obrazka, składającej się z określonej liczby zdań – wyodrębnianie w słowach głosek: w wygłosie, nagłosie, śródgłosie – liczenie głosek w słowach; układanie słów rozpoczynających się, kończących się daną głoską
-----------	----------	---	---	--

POZNAWCZY	Językowa	– rozpoznawanie zapisu własnego imienia – obserwowanie piszących dorosłych – stopniowe poznawanie określeń dotyczących położenia przedmiotu w przestrzeni – stosowanie gestów jako znaków umownych, np. palec wskazujący na ustach jako prośba o zachowanie ciszy – wprowadzenie graficznych znaków umownych, np. znaczków w szatni, oznakowania półek indywidualnych – słownictwo w języku obcym: * dzień dobry * do widzenia * wstać * usiąść * jeść * pić * spać * myć ręce * myć zęby * biegać * iść * skakać * piłka * koło * smutny * wesoły * proszę * dziękuję * mama * tata	– zwracanie uwagi na budowę książki: okładkę z tytułem i nazwiskiem autora, ilustracje – przestrzeganie zasad korzystania z książek: odwracania stron, oglądania tekstu – słuchanie wierszy, opowiadań, baśni polskich i zagranicznych autorów, – recytowanie, indywidualnie i zespołowo, długich wierszy – obserwowanie otoczenia, wymienianie jego elementów, porównywanie ich z tym, co się znajduje dalej – wymawianie samogłosek, a potem wymawianie za nauczycielem spółgłosek – powtarzanie słów zawierających głoski opozycyjne, np.: kura – góra, piórko – biurko – słuchanie zdań, wyodrębnianie w nich słów; liczenie słów w zdaniach; układanie zdań z określonej liczby słów; określanie kolejności słów w zdaniach – układanie rymów do podanych słów – wyodrębnianie w słowach sylab, określanie ich kolejności; dzielenie słów na sylaby; liczenie sylab w słowach; tworzenie słów rozpoczynających się, kończących się daną sylabą	– rozumienie różnic pomiędzy samogłoską i spółgłoską – rozumienie, że rozwój umiejętności czytania odbywa się stopniowo i indywidualnie u każdego dziecka – czytanie całościowe wyrazów, równoważników zdań – określanie znaczenia umiejętności czytania – rozumienie relacji głoska – litera, słowo – wyraz – rozpoznawanie liter, czytanie krótkich tekstów – dokonywanie syntezy fonemowej wyrazów – czytanie wyrazów o prostej budowie fonetycznej – rozpoznawanie liter pisanych – interpretowanie znaczenia wybranych znaków umownych – słownictwo w języku obcym: * gimnastyka * dyżurny * porządek * bałagan * sprzątać * chory * zdrowy * kaszel * katar * ubranie * sukienka
-----------	----------	---	--	---

POZNAWCZY	Językowa	* brat * siostra * babcia * dziadek * dom * dzieci * słuchać * dotykać * patrzeć * wąchać * książka * czytać * drzewo * kwiat * kot * pies * ryba * noga * ręka * duży * mały * śpiewać * muzyka * kolory podstawowe * rysować * malować – słuchanie po polsku bajek, baśni i legend innych narodów – uczestniczenie w zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym	– umiejętność odczytywanie często stosowanych oznaczeń i symboli – zwracanie uwagi na fakt, że czytanie obok mówienia i pisanie jest jedną z form komunikowania się ludzi – całościowe rozpoznawanie napisów umieszczonych w sali zajęć – nazw znajdujących się tam zabawek, kąpek zainteresowań, roślin (sukcesywne ich wymienianie) – wykonywanie ćwiczeń rozwijających orientację przestrzenną (przygotowanie do czytania od lewej strony do prawej) – wspólne z nauczycielem czytanie tekstów obrazkowo-wyrazowych (nauczyciel czyta tekst, dzieci podają nazwy obrazków) – rozpoznawanie liter drukowanych – małych i wielkich – tworzenie sylab z poznanych liter i ich odczytywanie – tworzenie wyrazów z poznanych liter i ich odczytywanie – odróżnianie druku od pisma odręcznego – rozumienie wybranych znaków umownych – słownictwo w języku obcym: * śniadanie * obiad * spacer	* spodnie * buty * sweter * czapka * kurtka * szalik * wybrane nazwy sportów * przyjaciel * flaga * samolot * pociąg * rower * lodówka * odkurzacz * pokój * łazienka * kuchnia * kąpiel * mydło * ręcznik * nożyczki * nóż * łyżka * kubek * widelec * lekarz * poczta * sklep * listonosz * policjant * rolnik * kucharz
-----------	----------	---	---	---

POZNAWCZY	Językowa	– poznawanie nazw przedmiotów codziennego użytku w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym	* bawić się * lalka * klocki * grać * woda * chleb * masło * szynka * mleko * herbata * ser * jajka * lubię * nie lubię * dobrze * źle * przepraszam * ja * ty * mam na imię... * ludzie * samochód * wieś * miasto * łóżko * stół * krzesło * telefon * Święta Bożego Narodzenia * choinka * prezent * życzenia	* teatr * doświadczenie * historyjka * bajka * przedstawienie * cytryna * banan * pomarańcza * koń * słoń * żyrafa * tygrys * lew * na stole * pod stołem * obok stołu * pory roku * park * las * rzeka * jezioro * góra * łąka * dni tygodnia * mój * twój * kolory pochodne – tworzenie wybranych elementów sztuki innych narodów, np. origami – recytowanie wierszy, śpiewanie piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym
-----------	----------	---	---	--

POZNAWCZY	Językowa	* aktor * jabłko * truskawka * gruszka * ogórek * pomidor * słońce * deszcz * chmury * padać * wiatr * palce, włosy, oko, ucho, nos, usta, brzuch * liczebniki główne 1–10 * piosenka * tańczyć * kredki * ołówek * farby * pędzel * kartka * wycinać – słuchanie krótkich bajek w języku obcym, ilustrowanych obrazkami – śpiewanie prostych piosenek w języku obcym – oglądanie reprodukcji obrazów i różnych dzieł sztuki innych narodów – słuchanie rymowanek, piosenek, wierszy w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym	– podejmowanie prób nawiązania kontaktu z dziećmi niesłyszącymi z wykorzystaniem różnych sposobów porozumiewania się, np. mimiki, gestykulacji, języka migowego
-----------	----------	--	---

POZNAWCZY	Językowa		– posługiwanie się prostymi zwrotami, określeniami w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym	
	Artystyczna	– uczestniczenie w krótkich programach artystycznych – zwracanie uwagi na niewerbalny sposób porozumiewania się – słuchanie piosenek w wykonaniu nauczyciela – nauka prostych piosenek fragmentami metodą ze słuchu – śpiewanie piosenek razem z osobą dorosłą – zorganizowanie kącika muzycznego – uczestniczenie w zabawach rytmicznych, ruchowych – reagowanie na zmiany tempa i dynamiki utworu o dużym zróżnicowaniu – rytmiczne poruszanie się przy muzyce – nucenie piosenek na własną melodię – słuchanie utworów wokalnych lub instrumentalnych, np. muzyki filmowej, poważnej – uczestniczenie w koncertach muzycznych w wykonaniu muzyków – tworzenie galerii prac plastycznych dzieci – dostrzeganie otaczającego nas piękna – nazywanie barw podstawowych – rysowanie, malowanie farbami plakatowymi, lepienie z gliny, masy solnej – oglądanie książek i czasopism umieszczonych w kąciku książki	– przygotowywanie programu artystycznego, samodzielne (lub z pomocą nauczyciela) wykonanie upominków, wspólna zabawa z przybyłymi gośćmi – wspólne wykonywanie prac plastycznych, organizowanie zabaw twórczych, np. tworzenie scenek z wykorzystaniem pantomimy, dramy – wspólne planowanie i przygotowywanie uroczystości na terenie przedszkola i poza nim – słuchanie piosenek w wykonaniu nauczyciela oraz nagrań – nauka piosenek fragmentami, metodą ze słuchu – śpiewanie piosenek – zbiorowe i indywidualne – śpiewanie regionalnych piosenek ludowych – wykorzystywanie naturalnych efektów perkusyjnych (klaskania, tupania, stukania...) do akompaniamentu podczas słuchania lub śpiewania piosenek – poznawanie wyglądu instrumentów perkusyjnych: kołatki, grzechotki, bębenka, trójkąta, talerzy, drewniek i sposobu gry na nich	– podawanie przybliżonych dat (np. koniec grudnia, wczesna wiosna) wybranych świąt (np. Dzień Matki) samodzielne śpiewanie piosenek z akompaniamentem muzycznym – instrumentacja wierszy, opowiadań – tworzenie akompaniamentu perkusyjnego według podanego kodu i samodzielnie utworzonego kodu (zastępowanie obrazka przedstawiającego daną czynność znakiem graficznym, np. zgniatanie papieru – znakiem zygzaka) – wykonywanie instrumentów perkusyjnych z różnych materiałów – wykonywanie prostych melodii na instrumentach perkusyjnych – wyczuwanie akcentu metrycznego w taktach dwu-, trzy- i czteromiarowych – nauka elementów wybranych tańców ludowych, np. krakowiaka, polki – improwizowanie ruchowe dowolnej muzyki – śpiewanie na podany temat lub na temat obrazka, śpiewanie znanego tekstu z różną intonacją, np. ze smutkiem, złością, radością

POZNAWCZY	Artystyczna	– słuchanie fragmentów książek i tekstów z czasopism – oglądanie przedstawień teatralnych dla dzieci w przedszkolu – oglądanie przedstawień teatralnych w wykonaniu starszych kolegów i koleżanek – uczestniczenie w zabawach naśladowczych – naśladowanie ruchów, gestów, głosów ludzi, zwierząt – oglądanie filmów dla dzieci – uczestniczenie w rozmowach na temat bohaterów filmowych – uczestniczenie w zabawach konstrukcyjnych – budowanie z naturalnych materiałów (piasek, śnieg) – poznawanie wybranych środków transportu: lądowego, wodnego, powietrznego – nazywanie barw podstawowych (czerwona, niebieska, żółta)	– wykonywanie akompaniamentu do piosenek na instrumentach perkusyjnych oraz innych przedmiotach – indywidualnie lub grupowo (tworzenie <i>orkiestry</i>) – wykonywanie prostych, jedno-, dwutaktowych tematów rytmicznych na instrumentach perkusyjnych – uczestniczenie w zabawach rytmicznych, ruchowych, płasach przy muzyce – reagowanie na zmiany tempa i dynamiki utworu – estetyczne, rytmiczne poruszanie się przy muzyce – improwizowanie piosenek ruchem – śpiewanie powitania, pożegnania lub innych tekstów na podane lub wymyślone melodie – słuchanie śpiewu kobiety, mężczyzny, chóru; rozpoznawanie ich głosów – rozpoznawanie wybranych instrumentów po wydawanych przez nie dźwiękach i po wyglądzie; nazywanie muzyków grających na tych instrumentach – dostrzeganie zmian w wysokości dźwięków – uczestniczenie w koncertach muzycznych w wykonaniu muzyków, np. z filharmonii	– śpiewanie tekstu <i>wysoko, nisko</i> i z różnym natężeniem głosu według wskazań nauczyciela lub pokazanego wzoru – układanie melodii do krótkich wierszy, rymowanek – rozpoznawanie piosenek na podstawie wystukanego rytmu, zanuconej, zagranej melodii – słuchanie utworów wokalnych lub instrumentalnych, np. muzyki filmowej, poważnej, o różnym tempie, nastroju, o różnej dynamice – rozpoznawanie słyszanych piosenek i tańców, określanie ich budowy (dwu-, trzyczęściowa, zwrotkowa, z refrenem) – poznawanie słów związanych ze sztuką: obraz, rzeźba, portret, autoportret, reprodukcja, zabytek, stosowanie ich – wyrażanie nastroju danego obrazu, pracy plastycznej ruchem lub za pomocą innych środków ekspresji, – zwracanie uwagi na otaczające nas piękno, będące wytworem działalności człowieka – architektura wnętrz, architektura zieleni – wymienianie nazwisk znanych artystów – tworzenie roztworów barw o różnym stężeniu, szeregowanie ich według natężenia barwy – wyrażanie swoich emocji poprzez barwy
-----------	-------------	--	---	---

POZNAWCZY	Artystyczna		– oglądanie albumów z reprodukcjami, zdjęciami dzieł wybranych twórców: malarzy, rzeźbiarzy, architektów – uczestniczenie w wystawach, spotkaniach z twórcami, zwiedzanie muzeów – poznawanie wytworów twórców ludowych – tworzenie galerii prac plastycznych dzieci, związanych np. z porami roku – dostrzeganie piękna wokół siebie, w wytworach rąk ludzkich, w przyrodzie – nazywanie barw podstawowych (czerwona, niebieska, żółta) i pochodnych, nazywanie barw ciepłych i zimnych – mieszanie barw, nazywanie powstałych – tworzenie różnych przestrzennych kompozycji z wykorzystaniem palców, dłoni, całego ciała – rysowanie, malowanie farbami plakatowymi, akwarelami z użyciem palców lub pędzli, na różnym podłożu; wycinanie, wydzieranie z różnego materiału, obrysowywanie szablonów, lepienie z gliny, plasteliny, masy solnej i papierowej, modeliny, naklejanie, ugniatanie itd.	– poznawanie różnych technik plastycznych, np. batiku, kolażu, frotazu, stemplowania, mokre na mokrym, poprzez wykonywanie prac z ich wykorzystaniem – opracowanie planu działania podczas wykonywania danej pracy plastycznej – tworzenie prac plastycznych inspirowanych muzyką, literaturą – dostrzeganie faktu, że czasopisma pojawiają się w różnych odstępach czasowych (co tydzień, co miesiąc) – reklamowanie swojego ulubionego czasopisma ze zwracaniem uwagi na jego wartość artystyczną i językową – odszukiwanie w oglądanych utworach uniwersalnych wartości, takich jak: dobro, piękno, sprawiedliwość, prawda – wykonywanie ćwiczeń dykcyjnych ćwiczących wyrazistość, intonację wypowiedzi – przygotowywanie przedstawień wybranych baśni poprzez przydzielanie ról, przygotowywanie scenografii i akcesoriów – swobodne improwizowanie, słowne i ruchowe, znanych utworów literackich lub wymyślonych przez dzieci – ocenianie zachowań fikcyjnych bohaterów; stosowanie określeń: <i>bohater pozytywny</i>, <i>bohater negatywny</i>
-----------	-------------	--	--	--

POZNAWCZY	Artystyczna		– wykorzystywanie w pracach plastycznych materiałów odpadowych, np.: plastikowych butelek, gazet, pudełek, folii aluminiowej itp. oraz tworzywa przyrodniczego – odczuwanie radości z tworzenia, działania plastycznego – oglądanie wybranych pozycji literatury dziecięcej, zwracanie uwagi na piękne ilustracje, obrazki – słuchanie, czytanych przez nauczyciela lub lektora, fragmentów literatury z odpowiednią intonacją i odpowiednim natężeniem głosu; zwracanie uwagi na piękno języka polskiego – wymienianie tytułów swoich ulubionych czasopism, uzasadnianie swojego wyboru – oglądanie przedstawień teatralnych dla dzieci w przedszkolu i w teatrze – poznawanie wystroju teatru (kasa, widownia, scena, kurtyna) oraz ludzi tam pracujących (aktor, reżyser, scenograf) – przestrzeganie zasad właściwego zachowania się w teatrze, filharmonii, operze itp. – dzielenie się swoimi odczuciami na temat obejrzanego przedstawienia – umiejętne posługiwanie się rekwizytami	– poznawanie zawodów związanych z filmem: aktor, reżyser, kompozytor, charakteryzator – poznawanie etapów produkcji filmów – samodzielne używanie wybranych narzędzi, przyborów, wybieranie materiałów, organizowanie sobie stanowisk pracy – uczestniczenie w zabawach konstrukcyjno-technicznych, wykorzystujących doświadczenia zbierane podczas poznawania środowiska technicznego, np. składanie zabawek z oddzielonych części, budowanie różnych konstrukcji z klocków; przeżywanie radości z pozytywnych efektów swoich działań – poznawanie etapów otrzymywania wybranych produktów, przedmiotów, np. cukru, papieru, chleba, z wykorzystaniem literatury, filmu – poznawanie wpływu wynalazków, np. oświetlenia, na rozwój cywilizacji – podawanie numerów telefonów alarmowych do służb ratowniczych – poznawanie zasad działania wybranych urządzeń, np. odkurzacza, miksera, ekspresu, i zasad bezpiecznego korzystania z nich – korzystanie z wybranych urządzeń gospodarstwa domowego przy udziale osoby dorosłej
-----------	-------------	--	--	--

POZNAWCZY	Artystyczna		– przygotowywanie kącika teatralnego – wzbogacanie kącika w stroje, maski; wspólne wykonywanie pacynek, kukiełek, sylwet (do teatrzyku cieni) – oglądanie filmów dla dzieci, np. w kinie – dostrzeganie różnic pomiędzy kinem a teatrem – oglądanie nakręconych przez osoby dorosłe filmów (amatorskich) z życia dzieci; rozpoznawanie znanych osób; zwracanie uwagi na rolę kamery podczas nakręcania filmów – poznawanie wybranych przyborów, narzędzi potrzebnych do obserwowania i badania otoczenia, np. lornetek, lup, mikroskopów – bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z wybranych urządzeń technicznych, np. telewizora, komputera, telefonu komórkowego, tabletu, odtwarzacza płyt kompaktowych – poznawanie, w sposób bezpośredni lub pośredni, różnych form zastosowania techniki w życiu ludzi (np. korzystanie z telefonu stacjonarnego lub komórkowego, komputera) – poznawanie współczesnych środków łączności: radia, telewizji, internetu – poznawanie środków transportu: lądowego, wodnego, powietrznego	– posługiwanie się zabawkami na baterie, określanie źródła ich zasilania – poznawanie różnych źródeł energii: mechanicznej, elektrycznej, cieplnej – poznawanie źródeł pochodzenia energii, np. siły wiatru, wody, słońca – nadawanie sobie pseudonimów artystycznych – uczestniczenie w zabawach wykorzystujących wybrane techniki i metody aktywizujące, np.: kreatywne rysowanie, tworzenie analogii, wizualizacja, personifikacja – poznawanie muzyki innych narodów
-----------	-------------	--	---	--

POZNAWCZY	Artystyczna		– poznawanie znaczenia pasów, sygnalizacji świetlnej, znaków drogowych – poznawanie wybranych pojazdów, w tym specjalistycznych, np.: straży pożarnej, karetki pogotowia, policji – oglądanie przedstawionych na obrazkach środków lokomocji niedostępnych bezpośredniej obserwacji, np. rakiety, promu kosmicznego, nazywanie ich – poznawanie urządzeń gospodarstwa domowego – dostrzeganie roli urządzeń gospodarstwa domowego w ułatwianiu pracy ludziom – posługiwanie się zabawkami na baterie – wyrażanie swoich przeżyć wewnętrznych, uczuć poprzez różne formy ekspresji: słowną, ruchową, plastyczną, muzyczną – uczestniczenie w organizowanych dniach sztuki (np. wspólne z rodzicami warsztaty plastyczne na świeżym powietrzu itp.) – swobodna ekspresja artystyczna (wyrażana w różnych formach) na łonie natury (np. fotografowanie łąki wiosną)	
-----------	-------------	--	--	--

POZNAWCZY	Poznawcza	– uczestniczenie w zabawach rozwijających umiejętność poznawania samego siebie – wykorzystywanie w zabawach różnych zabawek, przedmiotów – wymienianie poglądów na temat ulubionych zabawek – uczestniczenie w zabawach organizowanych przez nauczyciela, dających dziecku satysfakcję i radość – podejmowanie zabaw inicjowanych przez nauczyciela, rozwijających zainteresowania dzieci – rozpoznawanie przedmiotów, roślin, zwierząt za pomocą zmysłów: dotyku, smaku, węchu, wzroku, słuchu – podporządkowywanie się dorosłym dbającym o higienę zmysłów dziecka (np. kontroli wzroku, słuchu, ściszenie głosu na prośbę osoby dorosłej) – powtarzanie z pamięci wierszy, rymowanek, piosenek w połączeniu z ruchem – nauka na pamięć krótkich wierszy i piosenek treściowo bliskich dzieciom oraz sytuacjom, z jakimi się spotykają – sprzyjających koncentracji uwagi przez krótki czas – uczestniczenie w zabawach twórczych (głównie tematycznych, konstrukcyjnych i ruchowych) – rysowanie na dowolne tematy	– uczestniczenie w zabawach rozwijających: aktywność badawczą, umiejętność rozwiązywania problemów, myślenie, wyobrażenia, umiejętność klasyfikowania, uogólniania, rozumowania przyczynowo-skutkowego, poznawania samego siebie – uczestniczenie w zabawach organizowanych przez nauczyciela, dających dziecku satysfakcję i radość – wykorzystywanie w zabawach (także w sposób niekonwencjonalny) różnych zabawek, przedmiotów, znaków i symboli – dostrzeganie w toku zabaw potrzeb dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych – dzielenie się swoimi zainteresowaniami – czynne uczestniczenie osób dorosłych (rodziców, zaprzyjaźnionych gości) w zajęciach z dziećmi, prezentowanie im swoich pasji, hobby, zainteresowań – rozpoznawanie przedmiotów, roślin, zwierząt za pomocą zmysłów: dotyku, smaku, węchu, wzroku, słuchu – dbanie o higienę zmysłów, np. unikanie hałasu, krzyku	– wymienianie poglądów na temat ulubionych zabawek (z uzasadnieniem wyboru) – inicjowanie różnego rodzaju zabaw z wykorzystaniem pomysłów dzieci – dostrzeganie roli zabawy w rozwoju kompetencji językowych, społecznych, kontroli emocji i zdolności twórczych – uświadamianie sobie podczas zabawy jej efektów końcowych – indywidualne prezentowanie przez dzieci przedmiotów (eksponatów, zdjęć itp.) związanych z ich osobistymi zainteresowaniami – wyjaśnianie roli zmysłów w życiu człowieka – nabywanie właściwego stosunku do ludzi niewidomych, głuchoniemych, u których zaburzone są pewne zmysły – rozumienie roli zmysłów w życiu człowieka – włączanie wyobrażeń do działań manipulacyjnych, np. przekształcenie figury ułożonej z patyczków (kwadratu) w oczekiwaną (wiatraczek) – układanie opowiadań o tematyce fantastycznej (np. na temat: <i>Moja wizyta na obcej planecie</i>) – rysowanie z wyobraźni – rozwijanie myślenia twórczego poprzez stosowanie różnych metod i technik twórczych, np.: rysowania oskomatów
-----------	-----------	--	---	---

POZNAWCZY	Poznawcza	– uczestniczenie w zabawach – rozwiązywanie prostych zagadek – ustalanie kolejności wykonywania czynności – ustalanie kolejności zdarzeń (np.: teraz, wcześniej, później) – wskazywanie ilustracji odpowiadającej fragmentowi wysłuchanego opowiadania – określanie przydatności danych przedmiotów – reagowanie na humor zawarty w utworze literackim lub w danej sytuacji – dotykanie swojego ciała, zabawy z wykorzystaniem palców, dłoni, głowy, ramion itd.; oglądanie siebie w lustrze – wskazywanie wymienionych części ciała – nazywanie danych części ciała – pokazywanie wymienionych części ciała u partnera – określanie położenia przedmiotów w przestrzeni; stosowanie określeń: <i>na, pod, przed, za, wysoko, nisko</i> – określanie kierunków ruchu, stosowanie określeń: <i>do przodu, do tyłu, na dół, do góry, w bok</i> – zauważanie rytmów, np. w ułożonym materiale przyrodniczym, mozaice geometrycznej, w klockach – porządkowanie jednorodnych obiektów w otoczeniu na podstawie różnic występujących między nimi – budowanie danego szeregu w toku praktycznego działania	– mówienie z pamięci wierszy, rymowanek, piosenek w połączeniu z ruchem, obrazem, dźwiękiem – nauka na pamięć wierszy i piosenek treściowo bliskich dzieciom oraz sytuacjom, z jakimi się spotykają – uczestniczenie w zabawach, ćwiczeniach, pracach plastycznych, rozmowach, słuchaniu wierszy, opowiadań sprzyjających koncentracji uwagi – uczestniczenie w różnego rodzaju zabawach twórczych (tematycznych, konstrukcyjnych, ruchowych, z elementami pantomimy itd.) – oglądanie przedstawień teatralnych i filmów o tematyce fantastycznej – rozwijanie myślenia logicznego poprzez: • rozwiązywanie zagadek, rebusów • określenie kolejności czynności, np. podczas wykonywania zamku z piasku • zadawanie pytań • rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego • określanie kolejności zdarzeń w różnych naturalnych sytuacjach, historyjkach • zauważanie wokół siebie zmian odwracalnych (np. wycieranie gumką wyrazu napisanego ołówkiem na kartce), nieodwracalnych (np. rozbicie kubka) oraz cyklicznych (np. pory roku)	(uzupełnianie bazgrołów, aby powstał rysunek), burzy mózgów, analogii – rozwijanie myślenia logicznego poprzez • analizowanie, syntezywanie, porównywanie, klasyfikowanie • rozwiązywanie zagadek logicznych (sylogizmów) • próby logicznego ujęcia motywów własnego działania • łączenie prostych czynności z ich skutkami • układanie historyjek obrazkowych, opowiadanie ich z podaniem przyczyny i skutku danych zdarzeń • słuchanie zdań prawdziwych i fałszywych, ocenianie ich wartości logicznej (np. poprzez wykonywanie określonych ruchów) – słuchanie rymowanek, wierszy opisujących nierealne miejsca, postacie, zdarzenia – wymienianie zawartych w nich nonsensów – tworzenie ciągów słów na zasadzie skojarzeń, np.: <i>wiosna – ptaki – bocian – żaba – jezioro...</i> – wyjaśnianie pochodzenia nazw wybranych przedmiotów, roślin, np.: <i>drukarka, naszyjnik, mrówkojad</i> – tworzenie uogólnień do podanych nazw przedmiotów, roślin, zwierząt – różnicowanie stron ciała – prawej i lewej
-----------	-----------	--	---	---

POZNAWCZY	Poznawcza	– dostrzeganie podobieństw między przedmiotami ze względu na ich wspólne położenie w przestrzeni – liczenie z wymienianiem kolejnych liczebników głównych; zwrócenie uwagi na rolę ostatniego liczebnika – liczenie palców, przedmiotów itp. – używanie określeń: <i>wysoki, niski, długi, krótki</i> – układanie prostych kompozycji, mozaik, obrazków z figur geometrycznych – obserwowanie środowiska przyrodniczego; zwracanie uwagi na dominującą kolorystykę, zmiany, jakie zachodzą w przyrodzie – oglądanie drzew znajdujących się w bliskim otoczeniu – zbieranie owoców drzew, wzbogacanie nimi kącika przyrody – rozpoznawanie i nazywanie wybranych warzyw; rozróżnianie ich za pomocą wzroku, dotyku, smaku, zapachu – rozpoznawanie wybranych owoców po wyglądzie, kształcie, smaku – pokazywanie na wybranych przykładach (np. jeża, wiewiórki, bociana), jak zwierzęta przygotowują się do nadchodzącej zimy (odlatują do Afryki, gromadzą zapasy, zasypiają) – obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie późną jesienią, występujących zjawisk atmosferycznych np. padającego deszczu	– słuchanie rymowanek, wierszy opisujących nierealne miejsca, postacie, zdarzenia – nazywanie i wskazywanie części ciała występujących podwójnie, parami – oczu, uszu, nóg – poruszanie się pod dyktando nauczyciela – wykonywanie ćwiczeń w parach – porównywanie schematu własnego ciała ze schematem ciała innej osoby – dostrzeganie rytmicznej organizacji czasu w stałych następstwach dnia i nocy, pór roku – nazywanie kolejno pór roku, dni tygodnia – zwracanie uwagi na kalendarze, ich rolę w określaniu dni tygodnia, miesięcy – nazywanie pór dnia: <i>rano, południe, popołudnie, wieczór</i>, i nocy – budowanie danego szeregu według wzrastającej lub malejącej: liczby elementów, wielkości, natężenia barwy – łączenie przedmiotów w grupy na podstawie cechy percepcyjnej, np. barwy, wielkości, kształtu, a następnie cech funkcjonalnych – klasyfikowanie przedmiotów pod względem jednej cechy – rozróżnianie błędnego liczenia od poprawnego	– wskazywanie kierunków od osi własnego ciała, stosowanie określeń: <i>lewa, prawa, z przodu, z tyłu, z boku</i> – określanie położenia przedmiotów w przestrzeni – stosowanie określeń: <i>blisko, daleko, między</i> – określanie kierunków ruchu, stosowanie określeń: <i>na prawo od, na lewo od</i> – określanie odległości położenia przedmiotów w przestrzeni, stosowanie określeń, np.: <i>daleko, dalej, najdalej</i> – orientowanie się na kartce papieru, wskazywanie, np. prawego górnego rogu, lewego górnego rogu kartki itd. – posługiwanie się umownymi znakami, np. strzałkami, w zabawach tropiących – dostrzeganie rytmicznej organizacji czasu w stałych następstwach dnia i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy – nazywanie kolejno pór roku, dni tygodnia, miesięcy; określanie aktualnej pory roku, miesiąca, dnia tygodnia – poznawanie wybranych mierników czasu od starożytności do dnia dzisiejszego – odpowiednie stosowanie określeń: <i>przedwczoraj, wczoraj, jutro, pojutrze</i> – wskazywanie pełnych godzin na zegarze
-----------	-----------	--	---	--

POZNAWCZY	Poznawcza	– obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie zimą; zwracanie uwagi na koloryt i piękno przyrody w zimowej szacie – poznawanie zjawisk atmosferycznych charakterystycznych dla zimy, nazywanie ich, np.: opady śniegu – obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie przed zbliżającą się wiosną, np.: topnienie śniegu, powracające pierwsze ptaki (bociany), pojawiające się pierwsze kwiaty (krokusy) – oglądanie kwitnących roślin; zwracanie uwagi na ich piękno – omawianie życia ptaków wiosną (budowanie gniazd) – poznawanie wybranych zwierząt egzotycznych – poznawanie wybranych dorosłych i młodych zwierząt hodowanych na wsi – obserwowanie w sposób bezpośredni zmian zachodzących w przyrodzie – poznawanie wybranych owadów, np. pszczoł, mrówek – poznawanie owoców (truskawki, poziomki, czereśnie, porzeczki) dojrzewających latem – poznawanie zasad dbania o zwierzęta hodowane w domu: karmienia ich, wychodzenia na spacer – naśladowanie sposobów poruszania się zwierząt hodowanych w domu, ich głosów	– porównywanie szacunkowe liczebności zbiorów, np. poprzez łączenie w pary ich elementów, nakładanie ich na siebie – rozróżnianie zbiorów – równolicznych i nierównolicznych – porównywanie wysokości dzieci względem siebie; używanie określeń: <i>wyższy od, niższy od, takiej samej wysokości</i> – mierzenie długości (szerokości) za pomocą: sznurka, dłoni, stopy, kroków – porównywanie długości przedmiotów; stosowanie określeń: <i>dluższy, krótszy, takiej samej długości</i> – porządkowanie przedmiotów – od najkrótszego do najdłuższego i odwrotnie – nazywanie figur geometrycznych – oglądanie drzew znajdujących się w bliskim otoczeniu – rozpoznawanie drzew po ich liściach i owocach – poznawanie ogólnej budowy drzew (korzenie, pień, korona) – rozpoznawanie drzew owocowych po owocach; wyjaśnienie znaczenia słowa <i>sad</i> – poznawanie wybranych owoców egzotycznych – nazywanie przetworów z owoców i warzyw (dżemy, soki, kiszonki, kompoty)	– mierzenie czasu trwania różnych czynności, np. stoperem, porównywanie czasu trwania różnych czynności, stosowanie określeń: <i>dlużej, krócej</i> – klasyfikowanie przedmiotów pod względem kilku cech wspólnych – budowanie szeregów złożonych z wielu elementów – liczenie od dowolnego miejsca, wspak, dwójkami, piątkami – posługiwanie się liczbami w aspektach kardynalnym i porządkowym – dodawanie i odejmowanie w zakresie 10 z wykorzystaniem palców lub innych zbiorów zastępczych – rozwiązywanie zadań tekstowych na temat znanych dzieciom sytuacji; stosowanie metody symulacyjnej – rozgrywanie gier planszowych, wspierających matematyczne umiejętności dzieci – samodzielne konstruowanie gier przez dzieci, wspólne ich rozgrywanie; poszukiwanie niestandardowych rozwiązań – porównywanie liczebności zbiorów i liczb z wykorzystaniem znaków: $=, <, >$ – poznawanie nominałów wybranych monet i banknotów – używanie ich papierowych sylwet w zabawie – rozpoznawanie cyfr i liczby 10
-----------	-----------	---	---	--

POZNAWCZY	Poznawcza	– wskazywanie istotnych różnic pomiędzy dwoma przedmiotami, obrazkami – układanie prostych kompozycji z figur geometrycznych według podanego wzoru – składanie pociętych obrazków w całość według podanego wzoru – poznawanie znaczenia pasów, sygnalizacji świetlnej – poznawanie wybranych urządzeń gospodarstwa domowego	– poznawanie ogólnej budowy grzybów, sposobów ich zbierania – pokazywanie na wybranych przykładach (np. jeża, wiewiórki, bociana), jak zwierzęta przygotowują się do nadchodzącej zimy (odlatują do Afryki, gromadzą zapasy, zasypiają); – zwracanie uwagi na zmiany w wyglądzie zwierząt, np. zmiana ubarwienia, gęstnienie futra, piór – obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie późną jesienią, występujących zjawisk atmosferycznych, np. padającego deszczu, mgły, obniżającej się temperatury, skracającej się długości dnia – wyjaśnianie roli wody w życiu ludzi i zwierząt – poznawanie kalendarza pogody – poznawanie zjawisk atmosferycznych charakterystycznych dla zimy, nazywanie ich, np.: <i>opady śniegu, szron, szadź, zawieje śnieżne</i> – nazywanie ptaków odwiedzających karmnik – poznawanie wybranych właściwości fizycznych śniegu i lodu, zwracanie uwagi na zanieczyszczenia, które zatrzymują w sobie – poznawanie charakterystycznych oznak zimy: krótkie dni, niska temperatura	– układanie działań do podanych zadań; głośne ich odczytywanie – wykonywanie ćwiczeń pozwalających na uświadomienie stałości długości (szerokości) – porównywanie objętości cieczy – zwracanie uwagi na zmiany objętości podczas dolewania lub odlewania cieczy – mierzenie objętości cieczy przy zastosowaniu takiej samej miary, np. nalewanie odmierzonej kubkiem cieczy do różnych słoików; próby wyjaśniania, dlaczego poziom cieczy w poszczególnych słoikach jest różny – wyjaśnianie zjawiska usychania liści – wyjaśnianie podziału drzew na liściaste i iglaste – poznawanie roli drzew w życiu ludzi i zwierząt – samodzielne wykonywanie przetworów z owoców i warzyw – poznawanie wybranych przedstawicieli grzybów jadalnych (borowik, pieprznik jadalny, maślak) i niejadalnych (np. muchomor sromotnikowy) – wymienianie potraw i przetworów sporządzonych z grzybów na podstawie wiadomości własnych – słuchanie prognoz pogody (w radiu i w telewizji), interpretowanie wysłuchanych zapowiedzi, zachowywanie się stosownie do podawanych informacji
-----------	-----------	---	---	---

POZNAWCZY	Poznawcza		– dokarmianie i dopajanie zwierząt w trudnych, zimowych warunkach – rozpoznawanie wybranych zwierząt po śladach na śniegu – poznawanie wybranych zwierząt prehistorycznych (dinozaury) i roślin (np. olbrzymie paprocie) występujących w tamtym okresie – obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie przed zbliżającą się wiosną, np.: coraz dłuższe dni, coraz wyższa temperatura, topnienie śniegu i lodu, powracające pierwsze ptaki (skowronki, czajki, szpaki), pojawiające się pierwsze kwiaty (przebiśniegi, krokusy) – poznawanie zwiastunów wiosny, np.: kwitnienie wierzby i leszczyny, pojawienie się pąków na drzewach, krzewach – zakładanie w sali zielonego ogródka; poznawanie czynników potrzebnych do rozwoju roślin; zachęcanie do prowadzenia kalendarza obserwacji roślin – oglądanie kwiatów ogrodowych, nazywanie ich, np. tulipany, nasturcje, lilie; omawianie ich budowy (np. tulipana) – poznawanie warunków niezbędnych do rozwoju zwierząt	– zwracanie uwagi na ostrożność w kontaktach z chorymi zwierzętami, np. ptakami – poznawanie historii powstania węgla kamiennego, jego właściwości – wymienianie nazw miesięcy należących do zimy – poznawanie roli dżdżownicy w spulchnianiu ziemi, przełamywanie niechęci dzieci do zwierzęcia – poznanie etapów rozwoju kwiatów ogrodowych – omawianie życia ptaków wiosną (budowanie gniazd, składanie jaj, wylęganie się młodych, dbanie o młode) – określanie znaczenia barwy ochronnej w życiu zwierząt – wymienianie nazw miesięcy należących do wiosny – poznawanie zjawiska tęczy – poznawanie etapów rozwojowych wybranych zwierząt np. żaby, motyla – poznanie właściwości powietrza poprzez zabawy, ćwiczenia i eksperymenty – poznanie pomocnej i szkodliwej roli wiatru w działalności ludzi – poznanie wybranych roślin zielnych, np. wrotyczu, rumianku, mniszka lekarskiego, i ich znaczenia dla ludzi (herbaty, syropy, preparaty kosmetyczne)
-----------	-----------	--	--	---

POZNAWCZY	Poznawcza		– dostrzeganie różnic w budowie dzikich zwierząt dostępnych bezpośredniej obserwacji – poznawanie zwierząt – dorosłych i młodych – hodowanych na wsi – nazywanie <i>domów</i> zwierząt, sposobów poruszania się zwierząt, odżywiania – wyjaśnianie znaczenia hodowli zwierząt dla ludzi – obserwowanie, w sposób bezpośredni lub pośredni, zmian zachodzących w przyrodzie w wybranych środowiskach (np. w lesie, na łące) – określanie charakterystycznych cech lata, np.: długie dni, wyższa temperatura; poznanie zjawisk atmosferycznych występujących o tej porze roku, np. burzy, tęczy – obserwowanie roślin, zwierząt przy użyciu lupy, np. owadów, płazów – poznawanie wybranych owadów np. pszczoł, mrówek, ich pożyteczności dla przyrody i ludzi – poznawanie owoców (truskawki, poziomki, czereśnie, porzeczki) dojrzewających latem; opisywanie ich wyglądu, smaku – poznawanie właściwości piasku, gliny poprzez zabawy – dbanie o rośliny doniczkowe uprawiane w pomieszczeniach, nazywanie wybranych, umieszczanie ich w nasłonecznionych miejscach	– zachęcanie do tworzenia zielnika – wymienianie nazw miesięcy należących do lata – poznawanie leczniczych właściwości wybranych roślin zielnych (np. rumianku, szalwii) – poznanie sposobów dbania o środowisko: • oczyszczanie wody • zakładanie filtrów na kominy fabryczne • karanie za łamanie praw przyrody – poznawanie idei tworzenia parków narodowych, rezerwatów – uczestniczenie w zabawach badawczych związanych z oczyszczaniem wody, np. wykorzystywanie filtrów wykonanych z naturalnych materiałów (np. z piasku) – rozszerzanie doświadczeń i wiedzy na temat otaczającej rzeczywistości (z różnych dziedzin życia człowieka) – odpowiadanie na pytania, np.: <i>Do czego to służy? Skąd się to wzięło? Dlaczego to się porusza?</i> – zdobywanie informacji o świecie poprzez korzystanie z różnych źródeł wiedzy, np. literatury, czasopism, filmu, internetu – samodzielne przeprowadzanie doświadczeń w celu rozwiązywania aktualnie nurtujących problemów, np. określanie znaczenia kształtu kół w pojazdach dla sprawnego poruszania się
-----------	-----------	--	--	---

POZNAWCZY	Poznawcza		– poznawanie zasad dbania o zwierzęta hodowane w domu: karmienia ich, zapewnienia wizyt u weterynarza, zapewniania odpowiedniego miejsca na odpoczynek i sen, wychodzenia na spacer – nazywanie dorosłych i młodych zwierząt – poznawanie zagrożeń dla środowiska przyrodniczego wynikających z niszczycielskiej działalności ludzi, np. zatrucie wód, powietrza, gleby, zabijanie zwierząt dla futer, kłów, wycinanie lasów, wyrzucanie odpadów w niedozwolonych miejscach – nieniszczenie roślin, np. niełamanie gałęzi drzew – pomaganie zwierzętom, np. dokarmianie zwierząt w schronisku, ptaków zimą – wyrzucanie śmieci do kosza – sprzątanie placu zabaw, np. w czasie Dnia Ziemi – sadzenie drzew, kwiatów i dbanie o nie – nie deptanie trawników, klombów z kwiatami – szanowanie wody, niemarnowanie jej – wyjaśnianie określeń: <i>kwiaty chronione, zwierzęta chronione</i>; poznanie przedstawicieli ginących gatunków	– określanie, wskazywanie miejsca powstawania dźwięku, liczenie usłyszanych dźwięków – porównywanie słyszanych dźwięków, np. wysoki – niski, długi – krótki, ciche – głośne – nazywanie źródeł dźwięków – odtwarzanie rytmu w metrum 2/4, 3/4 4/4, wystukiwanego, wyklaskiwanego przez nauczyciela – poznawanie muzyki innych narodów – nabywanie umiejętności kreślenia w ograniczonej przestrzeni, w układzie szeregowym, linii będących elementami liter (linii prostych, pionowych, poziomych i ukośnych, falistych, zaokrąglonych, pętli, kół, owali) – rysowanie literopodobnych szlaczek na dużych płaszczyznach i w liniaturze – rozwijanie zainteresowania podejmowaniem prób pisania – określanie celowości nabywania umiejętności pisania
-----------	-----------	--	---	--

POZNAWCZY	Poznawcza		– poznawanie zasad dbania o zwierzęta hodowane w domu: karmienia ich, zapewnienia wizyt u weterynarza, zapewniania odpowiedniego miejsca na odpoczynek i sen, wychodzenia na spacer – nazywanie dorosłych i młodych zwierząt – poznawanie zagrożeń dla środowiska przyrodniczego wynikających z niszczycielskiej działalności ludzi, np. zatrucie wód, powietrza, gleby, zabijanie zwierząt dla futer, kłód, wycinanie lasów, wyrzucanie odpadów w niedozwolonych miejscach – nieniszczenie roślin, np. niełamanie gałęzi drzew – pomaganie zwierzętom, np. dokarmianie zwierząt w schronisku, ptaków zimą – wyrzucanie śmieci do kosza – sprzątanie placu zabaw, np. w czasie Dnia Ziemi – sadzenie drzew, kwiatów i dbanie o nie – nie deptanie trawników, klombów z kwiatami – szanowanie wody, niemarnowanie jej – wyjaśnianie określeń: <i>kwiaty chronione</i>, <i>zwierzęta chronione</i>; poznanie przedstawicieli ginących gatunków	– określanie, wskazywanie miejsca powstawania dźwięku, liczenie usłyszanych dźwięków – porównywanie słyszanych dźwięków, np. wysoki – niski, długi – krótki, cichy – głośny – nazywanie źródeł dźwięków – odtwarzanie rytmu w metrum 2/4, 3/4 4/4, wystukiwanego, wyklaskiwanego przez nauczyciela – poznawanie muzyki innych narodów – nabywanie umiejętności kreślenia w ograniczonej przestrzeni, w układzie szeregowym, linii będących elementami liter (linii prostych, pionowych, poziomych i ukośnych, falistych, zaokrąglonych, pętli, kół, owali) – rysowanie literopodobnych szlaczek na dużych płaszczyznach i w liniaturze – rozwijanie zainteresowania podejmowaniem prób pisania – określanie celowości nabywania umiejętności pisania
-----------	-----------	--	--	--

POZNAWCZY	Poznawcza		– rozwijanie wyobraźni przestrzennej (np. poprzez zastosowanie przestrzennych technik plastycznych, takich jak: konstruowanie, modelowanie itp., oraz pozostawianie swobody w zagospodarowaniu przestrzeni kartki w toku rysowania) – nabywanie wrażliwości dotykowej (poprzez kontakt z różnym materiałem przeznaczonym do działalności plastyczno-konstrukcyjnej, np. sznurkiem, watą, folią aluminiową, papierem ściernym, styropianem) – wyszukiwanie takich samych przedmiotów, obrazków, symboli graficznych – wskazywanie szczegółowych różnic pomiędzy dwoma przedmiotami, obrazkami – układanie złożonych kompozycji z figur geometrycznych według podanego wzoru – składanie pociętych obrazków w całość bez wzoru – kończenie rysowania danego przedmiotu według podanego wzoru – segregowanie danych symboli graficznych według przyjętego kryterium	
-----------	-----------	--	---	--

Zakładane efekty w obszarze rozwoju poznawczego

a) W ramach aktywności społecznej (numery kompetencji: 1, 2, 6, 7):

- Wykazuje zainteresowanie wiedzą o miejscu zamieszkania, Polsce, Unii Europejskiej, świecie i wszechświecie.
- Ma poczucie bycia członkiem wspólnoty narodowej i etnicznej.
- Dąży do organizowania i przekształcania rzeczywistości społeczno-kulturowej według własnych pomysłów.
- Wykazuje się postawą pracy i motywacji do działania.

b) W ramach aktywności językowej (numery kompetencji: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8):

- Przejawia wrażliwość słuchową.
- Uważnie słucha rozmówcy.
- Prawidłowo artykułuje głoski.
- Swobodnie posługuje się mową dla wyrażania swoich myśli, potrzeb, stanów emocjonalnych w codziennych sytuacjach.
- Formułuje zdania poprawne pod względem gramatycznym.
- W toku komunikowania się z innymi stosuje pozawerbalne środki wyrazu.
- Mówiąc, przejawia postawę twórczą (swoista intonacja, wykonanie, interpretacja).
- Chętnie korzysta z książek dla dzieci.
- Zna nazwiska wybranych autorów i tytuły wybranych pozycji klasycznej literatury dziecięcej.
- Recytuje z pamięci wiersze lub ich fragmenty.
- Przejawia wrażliwość wzrokową.
- Ma rozwinięty słuch fonematyczny.
- Rozumie znaczenie znaków i symboli graficznych.
- Potrafi czytać globalnie wyrazy.
- Rozumie istotę pisania i czytania jako nośnika informacji (międzyludzkiej komunikacji językowej).
- Aktywnie uczestniczy w zabawach i zajęciach z elementami posługiwania się językiem obcym nowożytnym.
- Aktywnie uczestniczy w zabawach i zajęciach z elementami posługiwania się językiem mniejszości narodowej, etnicznej lub językiem regionalnym.

c) W ramach aktywności artystycznej (numery kompetencji: 1, 2, 3, 4, 7, 8):

- Chętnie słucha muzyki, śpiewa znane mu piosenki.
- Wyraża swoje potrzeby, emocje, uzdolnienia podczas śpiewu, tańca, gry na instrumentach.
- Jest wrażliwe na piękno otaczającej je rzeczywistości.

- Rozumie znaczenie literatury w życiu człowieka.
- Wyraża własne refleksje na temat obejrzanych przedstawień teatralnych, podczas których identyfikuje się z bohaterami granymi przez aktorów.
- Przejawia zachowania niekonwencjonalne w czasie wykonywania zadań o charakterze otwartym, wymagającym postawy twórczej.
- Zna podstawowe zasady korzystania z wybranych urządzeń technicznych.
- Rozumie znaczenie techniki dla rozwoju człowieka.
- Posługuje się podstawowymi terminami z dziedziny sztuki.
- Wypowiada się na temat własnych upodobań artystycznych.
- Dbą o rozwój własnych zainteresowań z wybranej dziedziny sztuki.

e) W ramach aktywności poznawczej (numery kompetencji: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8):

- Samodzielnie inicjuje zabawy zgodnie z własnymi pomysłami.
- Twórczo podchodzi do problemów pojawiających się w zabawach.
- Chętnie mówi o swoich zainteresowaniach.
- Poznaje upodobania innych osób.
- Korzysta w zabawach z pomysłów innych dzieci.
- Postrzega urządzenia techniczne (komputer, tablet) jako jedno z dostępnych źródeł wiedzy.
- Zna zasady odpowiedzialnego korzystania z urządzeń cyfrowych oraz zagrożenia, jakie może nieść nieprzestrzeganie tych zasad.
- Rozumie znaczenie poszczególnych zmysłów w poznawaniu otaczającej je rzeczywistości.
- Zna numery alarmowe służb ratowniczych.
- Zna proste rymowanki, wiersze i piosenki z repertuaru dziecięcego, potrafi odtworzyć je z pamięci.
- Jest skoncentrowane podczas zorganizowanych działań edukacyjnych.
- Dokonuje analizy, syntezy, porównania i klasyfikacji spostrzeganych przedmiotów.
- Poszukuje odpowiedzi na nurtujące je pytania, problemy.
- Z łatwością rozwiązuje proste zagadki logiczne.
- Dostrzega zależność pomiędzy skutkiem a przyczyną.
- Posługuje się cechami jakościowymi obiektów.
- Wymienia części ciała.
- Posługuje się określeniami dotyczącymi położenia przedmiotów w przestrzeni.
- Rozróżnia strony – lewą i prawą, wyznacza kierunki.
- Rozumie podstawowe określenie czasu.
- Prawidłowo posługuje się liczebnikami.

- Rozpoznaje i nazywa cyfry, tworzy z nich liczby od 0 do 10.
- Stosuje różne sposoby mierzenia.
- Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne.
- Wykorzystuje w zabawach wybrane figury geometryczne.
- Dokonuje porównań miary i masy przedmiotów oraz objętości cieczy.
- Dostrzega zmiany dokonujące się w przyrodzie, określa je słownie.
- Rozpoznaje i poprawnie nazywa często spotykane rośliny i zwierzęta.
- Rozpoznaje zwierzęta niedostępne bezpośredniej obserwacji.
- Nazywa podstawowe zjawiska z zakresu przyrody ożywionej i nieożywionej.
- Wymienia główne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego, rozumie konieczność jego ochrony.